

УДК 378.147

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ СТУДЕНТІВ ЕКОНОМІЧНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ ВИЩОЇ ШКОЛИ

Макаренко М. Б.

MODERN TRENDS OF THE PROFESSIONAL TRAINING OF STUDENTS SPECIALIZING IN ECONOMICS IN HIGHER EDUCATION INSTITUTIONS

Makarenko M. B.

У статті запропоновано шляхи вдосконалення професійної підготовки студентів економічних спеціальностей вищої школи з метою інтеграції національної освіти до світового освітнього простору. Наведено структуру мотивації навчальної діяльності студентів економічних спеціальностей як систему складних взаємопов'язаних факторів, що потребують постійного спостереження та управління. Визначено роль рівня розвитку інформаційно-телекомунікаційної інфраструктури вищого навчального закладу для подальшого ефективного навчання майбутніх економістів.

Ключові слова: інформаційне суспільство, комп'ютерне середовище, мотивація, індивідуальний підхід, вищі навчальні заклади.

1. Постановка проблеми. Сучасний розвиток інформаційного суспільства, докорінні зміни в соціально-економічному та духовному розвитку країни потребують підготовки економістів нової генерації. Вдала реалізація підготовки майбутніх фахівців зумовлена також суттєвими змінами в системі й структурі вищої школи та необхідністю інтеграції національної освіти до світового освітнього простору. Це вимагає визначення концептуальних довгострокових стратегій щодо подальшого вдосконалення та розвитку вищої економічної освіти з метою підготовки конкурентоспроможних фахівців з високим рівнем професійної компетентності, сформованими вміннями й навичками, розвиненою мотивацією до саморозвитку й самовдосконалення.

2. Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми формування освітнього середовища у ВНЗ на основі широкого запровадження комп'ютерних технологій дослідники розглядають як один з провідних засобів підвищення якості навчально-виховного процесу у вищій школі та професійної підготовки фахівців (В. Биков, М. Жалдак, Ю. Жук, В. Кухаренко, Н. Морзе).

3. Матеріали і результати досліджень.

Навчальна діяльність майбутніх економістів характеризується динамічними змінами багатьох аспектів, які постійно вступають у нові співвідношення між собою та створюють нові або перетворені суспільні ідеали, враховують зміни в сучасній освітній системі та організації навчального процесу, досліджують новий погляд на сенс навчання для студентів економічних спеціальностей, існуючі мотиви, сформовані цілі, емоції, інтереси, рівень навчальних досягнень, особисті можливості. Тому визначення мотивації навчальної діяльності є не просто встановлення відношення студента до навчання, а система складних взаємопов'язаних структур, що потребують постійного спостереження та управління. Відповідно при аналізі існуючої мотивації навчання необхідно враховувати всю структуру мотивації навчальної діяльності, в якій домінуючими можуть бути соціальні мотиви, що пов'язані з потребою особистості бути успішним у системі суспільних відносин, або внутрішні мотиви, що пов'язані зі змістом навчальної діяльності (рис.).

Ефективна організація навчальної діяльності у комп'ютерному середовищі залежить як від організаційних, так і технічних чинників. Важливу роль відіграє рівень розвитку інформаційно-телекомунікаційної інфраструктури вищого навчального закладу та існуючий рівень включення в комп'ютерну інфраструктуру педагогів та студентів. Разом з цим потребує постійного оновлення комплекс педагогічних умов, які необхідно розвивати в процесі взаємодії суб'єктів навчального процесу для цілеспрямованого використання отриманих знань у майбутній професійній діяльності студентів.

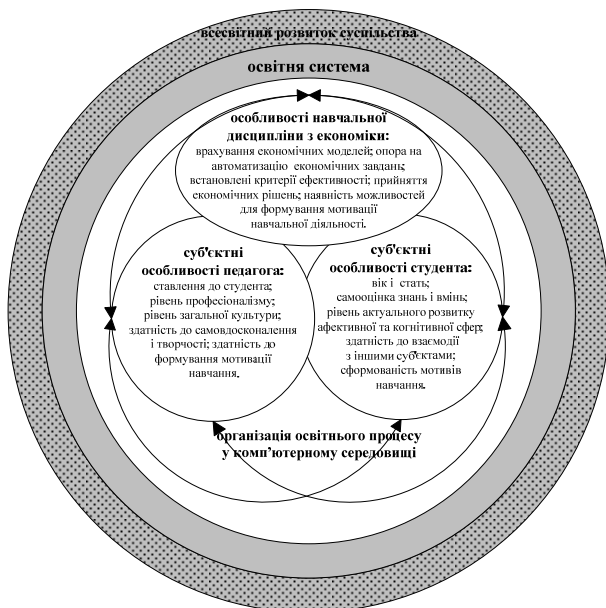

Рис. Загальна структура забезпечення мотивації навчальної діяльності студентів економічних спеціальностей

Для подальшого ефективного розвитку вищої школи визначені наступні пріоритети:

- орієнтація вищої школи на особистість;
- формування національних та загальнолюдських цінностей;
- створення для громадян рівних можливостей для здобуття вищої освіти;
- постійне підвищення якості освіти, оновлення її змісту та форм організації навчально-виховного процесу;
- впровадження освітніх інновацій та інформаційних технологій;
- інтеграція вітчизняної вищої освіти в європейський та світовий освітній простір [3, с.26].

Всі вищезгадані важливі напрямки розвитку вищої школи розкривають глибинні взаємозв'язки з метою реалізації гуманістичної розвивальної парадигми вищої освіти України. Сучасна вища освіта потребує заміни суб'єкт-об'єктних відносин на відносини суб'єкт-суб'єктні з метою визначення за особистістю права бути не тільки головною цінністю освіти, а й стати активним учасником навчального процесу.

Сучасне суспільство вимагає від фахівця економічного профілю високого рівня умінь роботи з інформацією. Особливого значення набуває здатність знаходити, накопичувати знання та використовувати їх для розв'язання поставлених економічних завдань, що вимагає від студентів економічних спеціальностей відповідного рівня професійних знань, умінь та навичок. Процес формування мотивації навчальної діяльності сприяє розвитку в студентів економічних спеціальностей раціональних підходів до формування базових знань та умінь, їх використання в майбутній професійній діяльності. Успіху зможе досягти лише той фахівець

з економіки, хто вміє зібрати найбільш важливу в даний момент часу інформацію, критично її осмислити і розробити ефективну стратегію щодо реалізації отриманої економічної інформації. Важливими особливостями фахівців економічних спеціальностей є знання з актуальних питань: управління економікою, стратегічного економічного розвитку, інноваційних процесів у економіці, планування економічної діяльності, здійснення економічної та фінансової діяльності, особливостей ринкової кон'юнктури, правове регулювання економічної діяльності. Майбутні фахівці з економіки повинні вміти ставити проблеми, усвідомлювати поставлені економічні завдання, систематизовано збирати дані, проводити аналіз та узагальнення даних, досліджувати реальні економічні ситуації, знаходити виважені рішення та володіти навичками застосовувати набуті знання в практичній роботі, проведення наукового дослідження, швидкої адаптації до різних видів економічної ситуації, вироблення чіткої і аргументованої власної точки зору.

Розробці ефективного алгоритму формування мотивації студента економічних спеціальностей до навчання у комп'ютерному середовищі повинно передувати вивчення закономірностей цієї мотивації, як особистісної характеристики майбутнього фахівця з економіки, обумовленою його індивідуальністю. Вивчення мотивації дозволяє виявити її реальний рівень і прогнозувати можливі перспективи розвитку мотивації для кожного студента, академічної групи, курсу. Результати вивчення мотивації стають основою для планування процесу її формування. Разом з тим в процесі формування мотивації розкриваються нові резерви росту її рівня, тому діагностику мотивації необхідно здійснювати в ході навчального процесу.

На думку А. Маркової [9] вивчення та формування мотивації в реальній роботі викладача нерозривно зв'язані. Дослідниця віддає велику перевагу процесу розвитку мотивації і підкреслює важливість виявлення не тільки успішності виконання завдання, але й труднощів, не тільки фіксувати результат, але і способи його одержання, визначати не тільки рівні засвоєння, але і переходи від одного до іншого. Вона підкреслює, що мотивацію навчання можна не тільки вивчати, але й „вимірювати”. Х. Хекхаузен [11] при аналізі особливостей експериментальної процедури виміру мотивації вказує на необхідність перетворення ситуації діагностики у вимір контрольованих чинників.

Теоретико-методологічними засобами дослідження процесу формування мотивації навчальної діяльності у комп'ютерному середовищі можуть виступати системний підхід, методи та інструменти моделювання, які потенційно і об'єктивно дозволяють оцінити педагогічний вплив на формування мотивації навчальної діяльності студентів і, що найголовніше, надають можливість

визначити шляхи і підходи до визначення рівня мотивації, її складових і структури відповідно до вимог розвитку сучасних педагогічних систем.

Процес формування мотивації у комп'ютерному середовищі під час навчальної діяльності передбачає можливість вибору студентом різних варіантів навчальної траєкторії та різних варіантів сприйняття навчальної інформації. Крім того, мотивація навчальної діяльності передбачає інтенсивність і завзятість у здійсненні обраної дії і досягнення бажаного результату. Методисту або викладачу дуже важливо мати зворотній зв'язок зі студентом. Проблема якості отриманих знань студентом переходить до необхідності оцінювання рівня його мотивації навчальної діяльності під час роботи у комп'ютерному середовищі. У цьому випадку ми зіштовхуємося з проблемою різноманітти впливів процесу формування мотивації на відповідні результати навчальної діяльності студента. Забезпеченість методики формування мотивації навчальної діяльності діагностичними засобами допомагає викладачеві відслідковувати як сам процес, так і результати педагогічних впливів на навчальну діяльність студентів. Засоби аналізу, у свою чергу, реалізують стратегію оцінних дій викладача по саморозвитку і самовихованню студентами відношення до навчальної діяльності, тобто допомагають оцінити педагогічну технологію з боку її ефективності. Саме це дає можливість виявити закономірності, що дозволяють розробити ряд пропозицій для оптимізації керування мотивацією студента до навчання у комп'ютерному середовищі.

Використання комп'ютерного середовища для формування мотивації навчальної діяльності студентів економічних спеціальностей дає можливість комплексного вивчення та проведення аналізу навчальної траєкторії кожного студента для подальшого прогнозування результатів засвоєння професійних знань, сформованості у майбутнього економіста умінь і навичок, досвіду творчої діяльності. Кредитно-модульна система організації навчального процесу у вищих навчальних закладах дозволяє проектувати індивідуальні освітні траєкторії студентів і забезпечує можливість проходження навчального матеріалу як по лінійній траєкторії (послідовне проходження модулів), так і по нелінійній схемі, у рамках якої ті або інші теми можуть бути виключені або додатково включені в програму вивчення дисципліни залежно від вхідної підготовки студента і його індивідуальних інтересів. Використання обох видів траєкторій говорить про врахування особливостей кожного студента. Але варто підкреслити, що саме нелінійна траєкторія навчання дає можливість всебічно розглядати всі існуючі інтерпретації процесу навчання у комп'ютерному середовищі і є засобом формування мотивації навчальної діяльності студентів, при цьому лінійна траєкторія стає лише одним із шляхів освоєння знань.

4. Висновки. Вдосконалення професійної підготовки студентів економічних спеціальностей вищої школи базується на формуванні мотивації навчальної діяльності майбутніх економістів, що сприяє організації навчальної діяльності студентів у комп'ютерному середовищі завдяки можливості прогнозувати результати навчання в наступних етапах залежно від досягнень студента на даному етапі навчання. Послідовність подання навчального матеріалу повинна корегуватись залежно від попередньої інтерактивної діяльності та результатів самооцінки знань, а не бути однаковою для всіх студентів.

5. Перспективи подальших досліджень. Використання інноваційних педагогічних технологій навчання створює умови для організації індивідуального підходу до кожного майбутнього фахівця з економіки в процесі навчання, що враховує взаємопов'язані дидактичні принципи різних рівнів для реалізації, спостереження, аналізу та прийняття рішень до подальшого процесу формування мотивації навчальної діяльності студента у комп'ютерному середовищі.

Л и т е р а т у р а

1. Асеев В. Г. Мотивация поведения и формирование личности / В. Г. Асеев – М. : Мысль, 1976. – 160 с.
2. Биков В. Ю. Ключові чинники та сучасні інструменти розвитку системи освіти [Електронний ресурс] / В. Ю. Биков // Інформаційні технології і засоби навчання – 2007. – № 2. – Режим доступу до журн.: www.ime.edu.ua.net/em2/emg.html. – Назва з екрана. – Дата звернення: 17.10.08.
3. Болонський процес: тенденції, проблеми, перспективи / под ред. В. П. Андрущенко. – К. : НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2004. – 221 с.
4. Болубаш Я. Я. Організація навчального процесу у вищих закладах освіти : навч. посіб. / Я. Я. Болубаш – К. : Компас, 1997. – 63 с.
5. Дементієвська Н. П. Комп'ютерні технології для розвитку учнів та вчителів / Н. П. Дементієвська, Н. В. Морзе // Інформаційні технології і засоби навчання : зб. наук. пр. / под ред. В. Ю. Бикова, Ю. О. Жука. – К. : Атіка, 2005. – 272 с.
6. Жалдак М. І. Проблеми інформатизації навчального процесу в школі і в вузі / М. І. Жалдак // Сучасна інформаційна технологія в навчальному процесі : зб. наук. пр. / редкол.: М. І. Шкіль та ін. – К., 1991. – С. 3–16.
7. Макаренко М. Б. Використання освітніх траєкторій студента для формування мотивації навчальної діяльності у комп'ютерно-орієнтовному середовищі / М. Б. Макаренко // Нові технології навчання : наук.-метод. зб. – К., 2010. – Вип. 61. – С. 165–169.
8. Макаренко М. Б. Комплексна оцінка мотиваційного потенціалу студентів вищої школи / М. Б. Макаренко // Духовність особистості: методологія, теорія і практика : зб. наук. пр. – 2009. – Вип. 3 (32). – С. 100–106.
9. Маркова А. К. Формирование мотивации учения / А. К. Маркова, Т. А. Матис, А. Б. Орлов. – М. : Просвещение, 1990. – 192 с.

10. Пат. № 25912 Спосіб вимірювання мотивації учнів до навчання при роботі в інтерактивному комп'ютерному середовищі / Макаренко М. Б., Лехцієр Л. Р. ; власник СНУ ім. В. Даля. – № u2007 04403 ; заявл. 20.04.07 ; опубл. 27.08.07, Бюл. № 13.
11. Хекхаузен Х. Мотивация и деятельность : [пер. с нем.] / Х. Хекхаузен – М. : Педагогика, 1986. – Т. 1. – 1986. – 407 с.

References

- Aseev V. G. Motivatsiya povedeniya i formirovaniye lichnosti / V. G. Aseev – М. : Mysl, 1976. – 160 s.
- Bykov V. Yu. Kliuchovi chynnyky ta suchasni instrumenty rozvytku systemy osvity [Elektronnyi resurs] / V. Yu. Bykov // Informatsiini tekhnologii i zasoby navchannia – 2007. – # 2. – Rezhym dostupu do zhurn.: www.ime.edu.ua.net/em2/emg.html. – Nazva z ekrana. – Data zvernennia: 17.10.08
- Bolonskiy protses: tendentsii, problemi, perspektivi / pod red. V. P. Andrushchenka. – К.: NPU im. M. P. Dragomanova, 2004. – 221 s.
- Boliubash Ya. Ya. Orhanizatsiia navchalnoho protsesu u vyshchikh zakladakh osvity : navch. posib. / Ya. Ya. Boliubash – К. : Kompas, 1997. – 63 s.
- Dementiivska N. P. Kompiuterni tekhnologii dlia rozvytku uchniv ta vchyteliv / N. P. Dementiivska, N. V. Morze // Informatsiini tekhnologii i zasoby navchannia : zb. nauk. pr. / pod red. V. Yu. Bykova, Yu. O. Zhuka. – К. : Atika, 2005. – 272 s.
- Zhaldak M. I. Problemy informatyzatsii navchalnoho protsesu v shkoli i v vuzi / M. I. Zhaldak // Suchasna informatsiina tekhnologhiia v navchalnomu protsesi : zb. nauk. pr. / redkol.: M. I. Shkil ta in. – К., 1991. – S. 3–16.
- Makarenko M. B. Vykorystannia osvithnikh traiektorii studenta dlia formuvannia motyvatsii navchalnoi diialnosti u kompiuterno-orientovnomu seredovyshchi / M. B. Makarenko // Novi tekhnologii navchannia : nauk.-metod. zb. – К., 2010. – Vyp. 61. – S. 165–169.
- Makarenko M. B. Kompleksna otsinka motyvatsiinoho potentsialu studentiv vyshchoi shkoly / M. B. Makarenko // Dukhovnist osobystosti: metodolohiia, teoriia i praktyka : zb. nauk. pr. – 2009. – Vyp. 3 (32). – S. 100–106.
- Markova A. K. Formyrovanye motyvatsyy uchenyia / A. K. Markova, T. A. Matys, A. B. Orlov. – М.: Prosveshchenye, 1990. – 192 s.
- Pat. # 25912 Sposib vymiryuvannia motyvatsii uchniv do navchannia pry roboti v interaktyvnomu kompiuternomu seredovyshchi / Makarenko M. B., Lekhtsiier L. R.; vlasnyk SNU im. V. Dalia. – # u2007 04403 ; zaiavl. 20.04.07 ; opubl. 27.08.07, Biul. # 13.

11. Khekkhauzen X. Motivatsiya i deyatelnost : [per. s nem.] / X. Khekkhauzen – М. : Pedagogika, 1986. – Т. 1. – 1986. – 407 s.

Макаренко М. Б. Современные тенденции профессиональной подготовки студентов экономических специальностей высшей школы

В статье предложены пути совершенствования профессиональной подготовки студентов экономических специальностей высшей школы с целью интеграции национального образования в мировое образовательное пространство. Приведена структура мотивации учебной деятельности студентов экономических специальностей как система сложных взаимосвязанных факторов, требующих постоянного наблюдения и управления. Определена роль уровня развития информационно-телекоммуникационной инфраструктуры высшего учебного заведения для дальнейшего эффективного обучения будущих экономистов.

Ключевые слова: информационное общество, компьютерная среда, мотивация, индивидуальный подход, высшие учебные заведения.

Makarenko M. B. Modern trends of the professional training of students specializing in economics in higher education institutions

The article suggests ways of improving training of students of economic specialties in higher educational establishments aimed at integration of the national educational system into the world educational environment. The structure of students' motivation for learning as a complex system of interconnected factors that requires continuous monitoring and control has been shown. The importance of the university's information and communications infrastructure development level for effective training of future economists has been defined.

Keywords: information society, computer environment, motivation, individual approach, universities.

Макаренко Марина Борисівна – к.пед.н., доцент кафедри економіки та підприємництва, Інститут економіки і управління Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля. w77a77y@gmail.com

Рецензент: д.е.н., д.т.н., професор **Рамазанов С. К.** -

Стаття подана 1.10.2016